

OSKAR SCHLEMMER: *Τέσσερις στη σκιά*. 1936.

σχόλια

Η μεγάλη απάτη

Αυτοί που έζησαν την τελευταία πενταετία από κοντά είδαν την κρατική πολιτική να λοξοδρομεί προς την κατεύθυνση της εξαπάτησης με κρατική σφραγίδα. Οι «ακόμα καλύτερες μέρες» του 1985 μεταμορφώθηκαν σε «σταθεροποιητικό πρόγραμμα» (λιτότητα) που έφερε στη συνέχεια την ανάκαμψη των κερδών μετά το 1988 καταφέροντας ένα καίριο πλήγμα στη θεωρία της «ανάπτυξης»: η πίτα μεγάλωσε αλλά το μερίδιο των εργαζομένων μικρυνε σε πείσμα των εθνικοοικονομικών συνταγών! Ήρθαν μετά τα «σκάνδαλα» και η «κάθαρση» και μπορέσαμε να ζήσουμε το πιο ενδιαφέρον τηλεοπτικό σήριαλ από το βήμα της Βουλής με άγνωστη μέχρι στιγμής έκβαση. Είναι όπως οι σαπουνόπερες που η πιθανή τους έκβαση εξαρτάται από τα καθημερινά κέφια του σεναριογράφου: στην προκειμένη περίπτωση αυτός ακόμα ψάχνει —με τη βοήθεια των κυβερνώντων— τη σολομόντεια διέξοδο από το λαβύρινθο. Τέλος, τα περιφρήματα ελλείμματα, η οικονομική κατάρρευση, το κρατικό «δεν πληρώνω» της Οικουμενικής υποχώρησε στις 9 Απριλίου για να δώσει τη θέση του στην ευφορία της «καλύτερευσης του επενδυτικού κλίματος», των «νέων ιδεών». Ο Κ. Μητσοτάκης θα πει ότι «στην Ελλάδα έγινε μια πολύ σημαντική πολιτική αλλαγή, και αναβαθμίζεται η θέση της Ελλάδας διεθνώς» (*Καθημερινή*, 3.6.90). Όστε τόσο απλά ήταν τα πράγματα! Ας είναι.

Και φθάνουμε έτσι στη σημερινή συγκυρία όπου όλοι ανεξαιρέτως προσπαθούν να μας πείσουν ότι «ζήσαμε τη ζωή μας λάθος» όλα αυτά τα χρόνια. Η μεν κυβέρνηση διατυμπανίζει ότι θα διορθώσει τα κακώς κείμενα του κράτους και των πολιτών του από τη βάση τους χτυπώντας τις πανταχού παρούσες «συντεχνίες». Το ΠΑΣΟΚ караδοκει τη λαϊκή δυσαρέσκεια ελπίζοντας να «περάσει» η νέα πολιτική για να τη διορθώσει στη συνέχεια «επί το κοινωνικότερον». Βλέπουμε τέλος, τον Συνασπισμό να προσπαθεί να νεκραναστήσει το αποσυντεθειμένο πτώμα του παλαι ποτέ Κέντρου. Και ενώ όλα αυτά τα τερπνά διαδραματίζονται στο πολιτικό παλκοσένικο υπάρχουν κάποιοι αδιόρθωτοι ταραχοποιοί —πρόκειται για τους εργαζόμενους— που αρνούνται να γेमίσουν την τσέπη και τα στομάχια τους με τους θετικούς ισολογισμούς της εταιρίας x ή τις ανοδικές τιμές των μετοχών του χρηματιστήριου. Αλλά ακόμα εξεγείρονται ενάντια στην εξαπάτηση κατά συρροή που έχει γίνει μόνιμο σπορ των κυβερνώντων, των κρατικών κονδυλοφόρων και των «ανεξάρτητων» άλλων εξουσιών. Αρνούνται να καταπιούν τις εκλάμψεις πολιτικής διαύγειας του πρωθυπουργού που διαβεβαιώ-

νει τα όργανα της τάξης ότι «αυτά είναι το κράτος», τους πολίτες ότι δεν θα ανεχθεί την «εξουσία του πεζοδρομίου» στα Χανιά, τους γονείς ότι θα πάρει τα μηχανάκια από τους νέους που δεν φορούν κράνος ενώ ταυτόχρονα έχει και τον χρόνο να γίνει «ιπτάμενος» για το καλό της διεθνούς θέσης της Ελλάδος. Αρνούνται να χωνέψουν τις διαβεβαιώσεις του «δημοκράτη» Υπουργού Παιδείας που κάνει εξετάσεις υπό την «προστασία» των ΜΑΤ, ώστε οι μαθητές να μην πέσουν στα νύχια της ΟΛΜΕ, ενώ καταργεί τα «μεταλυκειακά» γιατί έτσι κι αλλιώς «ήταν πυροτέχνημα του ΠΑΣΟΚ» και «δεν μπόρεσαν να αντικαταστήσουν τα φροντιστήρια». Αρνείται να δει αυτή την περίφημη «εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης» που είναι βράχος μπροστά στα 4 δισ. μισθολογικά αιτήματα της ΟΛΜΕ αλλά δεν έχει κανένα πρόβλημα με την ιλιγγιώδη αύξηση των τιμών που αρχικά προδικάζαν έναν πληθωρισμό της τάξης του 18%, μετά σίγουρα κάτω από 20%, για να γίνει τώρα 23,5% και τελευταία να «εκφράζονται φόβοι» ότι θ' ανέβει παραπάνω.

Αναφέραμε ενδεικτικά ορισμένα παραδείγματα που τεκμηριώνουν αυτό το περιβόον κλίμα κοινωνικής και πολιτικής εξαπάτησης που βρίσκεται στη ρίζα της σημερινής υπόγειας και ανοιχτής δυσφορίας. Όμως θα ήταν λάθος να μείνουμε εδώ: δεν είναι μόνο οι μικρές καθημερινές «κατά συνθήκην» απάτες που συνθέτουν τον πολιτικό καμβά των ημερών. Υπάρχουν κάθε τόσο αδρά δείγματα ενός συνολικότερου σχεδίου που, μεταμφιεσμένο κάτω από πολιτικά ψευδώνυμα των κρατούντων και με την πολιτική ανοχή των αντι(συν)πολιτευομένων της Βουλής, προσπαθεί να αλώσει τις κοινωνικές αντιστάσεις. Ας δούμε λοιπόν κάποια απ' αυτά για να εντοπίσουμε τα βασικά και μονιμότερα χαρακτηριστικά της «μεγάλης απάτης» που δεν είναι άλλη από την πολιτική της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, τη συνολική πολιτική επίθεση του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία μέσα στη σημερινή συγκυρία.

«Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός»

Η σημειολογία της πολιτικής είναι καμιά φορά εξίσου σημαντική όσο και η ίδια η πολιτική. Ιδίως όταν οι «πολιτικές» σημαδεύονται από τον αστερισμό της σύγχυσης. Το παράξ των οικονομικών μέτρων που κλείνει την πρώτη φάση της κυβερνητικής επίθεσης ονομάστηκε «νόμος για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό». Είναι οι δυο έννοιες πασπαρτού που δεν απουσιάζουν από καμιά κυβερνητική στόχευση και δεν παύουν να διανθίζουν τους λόγους κάθε πολιτικού παράγοντα από τη μεταπολίτευση και μετά.

Υπάρχει διάχυτη η εντύπωση μέσα στο σώμα των κρατικών παραγόντων (πολιτικών, διανοουμένων, δημοσιογράφων κλπ.) ότι η Ελλάδα μαστιγίζεται από έλλειψη εκσυγχρονισμού. Συνώνυμα του τελευταίου είναι η δυσκινησία και αδράνεια της κοινωνίας, η καθυστέρηση σε σχέση με την ΕΟΚ, η κοινωνική ακαμψία των «συντεχνιακών» συμφερόντων. Και ενώ η κυβέρνηση προωθεί ένα πακέτο μέτρων που παρεμβαίνει αποφασιστικά στη διαχείριση των «οριακών συνθηκών» της παραγωγικής διαδικασίας, οι αναλύσεις, επισημάνσεις και αντιθέσεις προς

6 Διαλεκτική

τα μέτρα αυτά ακολουθούν τις δικές τους απόκεντρες διαδρομές. «Ψευδεπίγραφο», χαρακτηρίζει το νόμο η Ε.Ε του Συνασπισμού. «Δεν προωθεί την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό ιδιαίτερα στις εργασιακές σχέσεις». Όμως την πιο εύστοχη τοποθέτηση την έχουμε από τον ευαίσθητο δέκτη των μηνυμάτων των καιρών, τον Α. Κύρκο: «Δεν είναι δυνατόν σ' ένα νομοσχέδιο να συγκεντρώνεις απειράριθμα θέματα και να επιχειρείς με μια ταχύτατη διαδικασία να λύσεις προβλήματα χωρίς να έχουν προηγηθεί ο κοινωνικός διάλογος και ο απαραίτητος διάλογος ανάμεσα στα κόμματα». Ή πάλι, «καταργεί εργασιακές σχέσεις και ρυθμίσεις με διοικητικό τρόπο που έπρεπε ν' αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεων ανάμεσα στους εργαζόμενους και την εργοδοσία, τους λεγόμενους κοινωνικούς εταίρους [...] αντί να ενισχύεται η ανάπτυξη, ενισχύονται περισσότερο οι αεριτζήδες» (*Τα Νέα*, 30.6.90). Ο Α. Παπανδρέου (*Τα Νέα*, 16.7.90) καταγγέλλει τα μέτρα ως «λαιλαπα», καλεί σε «αγωνιστική συσπείρωση ενάντια στην επέλαση της συντήρησης» και στη δημιουργία «ενός μετώπου της ανάπτυξης ενάντια στην ακρίβεια, την ανεργία και την περιθωριοποίηση» και επισημαίνει ότι «μέγας στόχος είναι ο ευνουχισμός του συνδικαλιστικού κινήματος» ενώ σημειώνει ότι με τα μέτρα «θα υποκύψουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στο ξένο μεταπρατικό κεφάλαιο». Δεν παραλείπει όμως να τονίσει ότι αυτά είναι «αναποτελεσματικά». Ταυτόχρονα ο Θ. Κατσάνεβας διαγράφει την προοπτική «να γίνουμε, οι περισσότεροι τουλάχιστον, κηπουροί και γκαρσόνια των ευρωπαϊκών και υπερατλαντικών φίλων του κ. Μητσοτάκη» (*Τα Νέα*, 2.7.90). Από την άλλη μεριά, ενώ τα συνδικάτα αναλαμβάνουν το κύριο βάρος αντίστασης στην κυβερνητική πολιτική δεν παραλείπουν να τονίσουν δια στόματος του προέδρου της ΓΣΕΕ, Λάμπρου Κανελλόπουλου, ότι «η παρέμβασή μας για την ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων, για τον εκσυγχρονισμό των εργασιακών σχέσεων, για τις συνέπειες της εφαρμογής της νέας τεχνολογίας, είναι στην πρώτη γραμμή του ενδιαφέροντός μας [...] Οι διεκδικητικοί στόχοι της ΓΣΕΕ έχουν φύγει από την κατανάλωση και προσανατολίζονται στα ζητήματα της ανάπτυξης, της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας» (*Το Βήμα*, 15.7.90).

Όμως στο φόντο της πολιτικής δεν θα πρέπει να χάσουμε από την οπτική μας και κάποιες «θεωρητικές» αναζητήσεις. «Πρόταση για λιγότερη ανεργία με μερική απασχόληση», διατυπώνει ο Ι. Μακρής (*Το Βήμα*, 22.7.90) και τονίζει ότι «η μερική απασχόληση δεν επιβάλλεται υποχρεωτικά σε πρόσωπα που επιθυμούν να εργασθούν με πλήρες ωράριο», ενώ ταυτόχρονα προτείνει την καθιέρωση του ωρομισθίου και στον δημόσιο τομέα. Τέλος ο Α. Πεπελάσης θα μας πει αφοριστικά ότι «κανένα μέτρο εκσυγχρονισμού δεν θα αποδώσει αποτελεσματικά αν δεν αναληφθεί και καρποφορήσει μια τολμηρή και μακρόπνοη προσπάθεια αναδιαπαιδαγώγησης της κοινωνικής μας συνείδησης» (*Το Βήμα*, 15.7.90).

Τι κάνει όμως ακριβώς αυτός ο περίφημος νόμος; Αποτελεί κατά τη γνώμη μας την πρώτη συνολική και συγκροτημένη παρέμβαση σ' αυτό που είχαμε χαρακτηρίσει τον «πυρήνα των κοινωνικών αντιστάσεων» στην πολιτική της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, η οποία επιχειρείται συνεχώς με λιγότερη ή περισσότε-

ρο επιτυχία τα τελευταία πέντε χρόνια. Επιχειρεί να εξασφαλίσει την αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, όχι ως παρεπόμενο και συνοδευτικό στοιχείο μιας πολιτικής λιτότητας, όπως συνέβη με την αποτυχημένη πολιτική του ΠΑΣΟΚ μετά το 1985, αλλά ως βάση και πυρήνα των συντελούμενων μετασχηματισμών. «Απορρυθμισμό» λοιπόν στη θέση της «μεταρρύθμισης»: μερική απασχόληση ως παράλληλο και εφάμιλλο εργασιακό καθεστώς, ελεύθερο ωράριο ως μέσο ρευστοποίησης και ελαστικοποίησης της εργασίας, απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, ιδιωτικοποίηση ως κεντρική στρατηγική, επίθεση ενάντια στο συνδικαλισμό ιδιαίτερα του δημόσιου τομέα, φοροαπαλλαγές ως «αναπτυξιακά κίνητρα» για το κεφάλαιο.

Ο νόμος εγκαινιάζει την ολομέτωπη επίθεση του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία με νέα όπλα και μέσα. Ορίζοντας νέα πλαίσια διαχείρισης της εργασιακής δύναμης, δημιουργεί ευνοϊκότερους όρους για τη σύγκρουση κεφαλαίου εργασίας μέσα στην επιχείρηση με την πρωτοκαθεδρία της αποδοτικότητας και ανταγωνιστικότητας του κεφαλαίου και την υποχώρηση των κρατικών συνοδευτικών ρυθμίσεων. Οι κρατικές ρυθμίσεις με τη σχετική κοινωνική προστασία και τις μίνιμουμ εγγυήσεις προς την εργασία υποχωρούν μπροστά στην ανάγκη αύξησης της αποδοτικότητας του κεφαλαίου μέσα από τη συμπίεση της εργασίας ως συντελεστή κόστους. Υπάρχει ανάγκη για μια νέα ισορροπία, ευνοϊκότερη για το κεφάλαιο, και σ' αυτό στοχεύει η «υποχώρηση» των κρατικών ρυθμίσεων και η εσωτερικευση της σύγκρουσης μέσα στην επιχειρησιακή μονάδα. Είναι η πρώτη σημαντική ένδειξη που έχουμε για τη μεταστροφή της πολιτικής κοινωνικών συμμαχιών που σημάδεψε δεκαετίες ολόκληρες του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, και τον μετασχηματισμό της σε κατεύθυνση που είναι ακόμα ζητούμενη. Μ' αυτή την έννοια η πολιτική της σημερινής κυβέρνησης δεν είναι μια απλή συνέχεια με κάποιες διορθώσεις των προηγούμενων πολιτικών, αποτελεί τομή και εγκαινιάζει μια νέα φάση. Δεν είναι αποσπασματική και αναχρονιστική στο βαθμό που αντιστοιχεί στις νέες κοινωνικές ισορροπίες που διαμορφώνονται υπόγεια και εγκαινιάζει τα πρώτα βήματα ενός συνολικού κοινωνικού αναπροσανατολισμού. Ούτε ανορθολογική είναι στο βαθμό που ο ορθολογισμός δεν είναι μια έννοια της επί χάρτου λογικής, αλλά έχει κοινωνικά προσδιορισμένο περιεχόμενο. Είναι επίσης πολύ λιγότερο διατεθειμένη να υπολογίσει το «όπλο της κριτικής» μια και η ίδια χρησιμοποιεί την «κριτική των όπλων», τον ανοιχτό ταξικό πόλεμο. Ο Κ. Μητσοτάκης επαναλαμβάνει ακούραστα ότι «προτιμάει να πέσει η κυβέρνηση παρά να νοθεύσει το πρόγραμμά της», και σ' αυτό τουλάχιστον θα του δώσουμε δίκιο.

Όμως, θα ρωτήσει κανείς, είναι αυτό ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός; Η απάντηση είναι απερίφραστα καταφατική. *Εκσυγχρονισμός* σημαίνει σήμερα την εναρμόνιση των εργασιακών σχέσεων με τις απαιτήσεις της φάσης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης μέσα στην κρίση υπερσυσσώρευσης που διανύουμε, σημαίνει «ελαστικότητα» και «ευκαμψία» της εργασίας. Είναι πράγματι αναχρονιστικό σήμερα σε συνθήκες παντοδυναμίας του «θεού» κεφαλαίου να μιλάει κανείς για την εργασία ως πηγή του κοινωνικού πλούτου. Η κεφαλαιακή αναστροφή

× *διαλεκτική*

των δεδομένων της παραγωγικής διαδικασίας είναι σήμερα πιο πραγματική από κάθε άλλη φορά. *Ανάπτυξη* σημαίνει, όπως και πάντα, την *καπιταλιστική ανάπτυξη* που σήμερα απαιτεί νέα πλαίσια διαχείρισης της εργασιακής δύναμης. Και ας μην αντιταχθεί στο παραπάνω η πολύ πραγματική προοπτική της ύφεσης. Η ύφεση, η κρίση, η καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων και πρώτα απ' όλα της εργασίας είναι θεμελιακό στοιχείο, αποτελεί μια φάση του κεφαλαιακού κύκλου αλλά και υπερσυγκυριακών διαδικασιών όπως είναι η διαρκούσα φάση κρίσης υπερσυσσώρευσης. *Ανάπτυξη* σημαίνει εμπέδωση της κεφαλαιακής σχέσης και όχι απλά ανοδική πορεία κάποιων δεικτών, μεγάλωμα της πίτας και άλλα παρεμφερή. *Ανάπτυξη* σημαίνει, στη σημερινή συγκυρία, διόγκωση της ανεργίας, υποβάθμιση του ρόλου της εργασίας, θεοποίηση της αποδοτικότητας του κεφαλαίου, της επιχείρησης, του κέρδους και της επιχειρηματικότητας.

Είναι προφανές λοιπόν ότι το πρόβλημα με την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό δεν βρίσκεται στην αναντιστοιχία τους με την κοινωνική πραγματικότητα που διαμορφώνεται. Βρίσκεται μάλλον στο εννοιολογικό και κοινωνικό περιεχόμενο που τους δίνεται από την επίσημη σοσιαλδημοκρατική και μη Αριστερά. Η οικειοποίηση αυτών των εννοιών από την Αριστερά με το πρόσχημα της «καθυστέρησης» της ελληνικής κοινωνίας και της «ανάπτυξης προς όφελος του λαού και του τόπου» είναι το πρόβλημα! Και δεν είναι πρόβλημα λογικό ή ζήτημα πολιτικής αφέλειας. Είναι απόρροια της παγκόσμιας στρατηγικής κοινωνικής συμμαχιών με το κεφάλαιο στην ανοδική φάση της μεταπολεμικής καπιταλιστικής συσσώρευσης που έφερε την καλύτερευση των κοινωνικών όρων αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης μέσα στα πλαίσια ανοχής του συστήματος. Από τη δεκαετία του '70 και μετά η στρατηγική αυτή του μεταρρυθμισμού άρχισε να καταρρέει σταδιακά και σήμερα έχουμε την τελική της αποκαθήλωση. Εκείνο που έμεινε στην Αριστερά απ' όλη αυτή την ιστορική φάση είναι η λατρεία του παραγωγισμού και η θεοποίηση του «ορθολογικού σχεδιασμού», ένα φάντασμα που υπήρχε πάντα μόνο στο κεφάλι της. Εδώ βρίσκεται και η βάση της κοινωνικής «μεγάλης απάτης» που συντελείται: με το υλικό που καλλιεργήθηκαν οι αυταπάτες δεκαετιών προσπαθούν να μας πείσουν για το σύγχρονο των προβληματισμών τους, για την ανάγκη «εκσυγχρονισμού» της ίδιας της Αριστεράς, για την ορθολογικότητα της δικής της «ανάπτυξης προς όφελος του λαού και του τόπου». Μπορεί αυτό να είναι το υλικό από το οποίο φτιάχνονται τα όνειρα των απανταχού διαχειριστών, που λατρεύουν το νέο-παλιό θεό τους, το κεφάλαιο, δεν είναι όμως το υλικό από το οποίο σφυρηλατούνται οι κοινωνικοί αγώνες, η αντίσταση ενάντια στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Ο Λένιν είπε κάποτε ότι η αστική τάξη θα μας δώσει το σκοινί με το οποίο θα την κρεμάσουμε. Η επίσημη Αριστερά όμως το κράτησε και κρεμάστηκε μόνη της μ' αυτό.

Η ιστορία του κυρίου Κ.

Μιλήσαμε αρκετά για σοβαρότατα ζητήματα, ας ρίξουμε μια ματιά και στα εντράπελα πλην όμως διδακτικά του νέου «ήθους και ύφους» της εξουσίας. Το

ιστορικό είναι γνωστό: δημιουργείται κάποιο «θέμα» που απειλεί να κλονίσει τις ευαίσθητες κοινοβουλευτικές ισορροπίες και αιφνης ο κύριος Κ. ανακαλύπτει τη χαμένη κομματική του ταυτότητα. Το ζήτημα δεν είναι ούτε πρωτοφανές, ούτε πρωτόγνωρο. Όποτε υπήρξαν αναντιστοιχίες ανάμεσα στο πολιτικά ευκαίιο και τις κοινοβουλευτικές αριθμητικές «λεπτομέρειες», ύψιστο εθνικό συμφέρον επέβαλε λύσεις. Δεν χρειάζεται να καταφύγουμε στο '65 για παραλληλισμούς: ως θυμηθούμε την εκλογή Καραμανλή στην Προεδρία της Δημοκρατίας το 1980. Δεν είναι λοιπόν εδώ το πρόβλημα. Ενδιαφέρουσες είναι οι αντιδράσεις που προκάλεσε.

Ο Χ. Φλωράκης σημείωσε ότι «οι μετακινήσεις βουλευτών αποτελούν συνήθεια στην ελληνική πολιτική ζωή». Ο Λ. Κύρκος επισήμανε ότι ήταν «μια εσφαλμένη ενέργεια σε εσφαλμένο χρόνο και με εσφαλμένο τρόπο». Και ακολουθεί ο «περί μεθόδου λόγος»: Θα μπορούσαν όλα αυτά να γίνουν μ' ένα «διαφορετικό τρόπο». Η καθαρότερη όμως τοποθέτηση είναι εκείνη του νέου αστέρα της ΕΑΡ, του Φ. Κουβέλη: «Η συμπεριφορά του αυτή δεν υπηρετεί το κύρος της βουλευτικής ιδιότητας. Αλλά και η ευθύνη της ΝΔ είναι συγκεκριμένη: αποδέχεται και ενθαρρύνει μια ενέργεια που προσβάλλει το κύρος του πολιτικού κόσμου και ανατρέπει τους συσχετισμούς που διαμορφώθηκαν στη βάση της λαϊκής εντολής». (*Τα Νέα*, 20, 21.7.90). Είναι πραγματικά εντυπωσιακή η ερμηνεία των γεγονότων που υποβάλλει αυτή η τελευταία τοποθέτηση, η οποία μάλιστα θεωποιεί την ατομική πρωτοβουλία: ο κ. Κ. «ενεργεί», η ΝΔ «αποδέχεται». Καλύτερα δεν θα τα κατάφερνε ούτε το προπαγανδιστικό επιτελείο του κ. Μητσοτάκη.

Στον πάγιο κοινοβουλευτικό κρετινισμό ορισμένων επιφανών πολιτικών ανδρών της Αριστεράς προστίθεται τώρα και η προστασία του «ήθους και ύφους» της εξουσίας από την πιθανή εκ των έξω κριτική. Εδώ η κυβερνητική «μεγάλη απάτη» έχει και τους αντιπολιτευόμενους συνεργούς της. Ή μήπως οι άνθρωποι αυτοί με την προσχώρηση του κ. Κ. ανακουφίστηκαν από το άγχος που τους προκαλούσε η κυβερνητική αστάθεια των 150 + 1 εδρών; Ή πάλι μήπως δέχονταν αυτοί αφόρητες πιέσεις να στηρίξουν την εύθραυστη πλειοψηφία και οι δηλώσεις τους έγιναν υπό καθεστώς λυτρωτικής αποσυμφόρησης από την πίεση; Πρόκειται μάλλον για ερωτήματα που προς το παρόν θα μείνουν αναπάντητά.

Μια περίπτωση κυβερνητικής τηλεπάθειας

Η πολεμική κρίση Ιράκ-Κουβέιτ και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου έφερε στην επιφάνεια εκτός από το άγχος μιας νέας «πετρελαιακής κρίσης» και το εναγώνιο ερώτημα σχετικά με τις παραψυχολογικές ιδιότητες του υπουργού Οικονομικών Γ. Παλιαοκρασσά: «Πώς ήξερε την εξέλιξη των τιμών;» Δεν θα ασχοληθούμε μ' αυτό το ζήτημα ίσως επειδή δηλώνουμε αδυναμία απάντησης. Θα μείνουμε όμως σε κάτι που η «δικαίωση» του υπουργού τείνει να εξωθήσει στη λήθη.

Ο υπουργός ανακοινώνει πιθανή αύξηση τιμών των πετρελαιοειδών και σε δυο μέρες η αύξηση γίνεται πραγματικότητα. Ενδεικτικό είναι το σχόλιο της *Καθημερινής* (25.7.90): «Οι αυξήσεις αυτές, όπως εκτιμούν κύκλοι της αγοράς ήταν

αναπόφευκτες, όχι τόσο λόγω ανόδου που παρουσιάζει η τιμή του αργού πετρελαίου τις τελευταίες μέρες, όσο των κινδύνων αποθεματοποίησης και κερδοσκοπίας που δημιούργησαν οι προχθεσινές δηλώσεις περί αυξήσεων στα καύσιμα του υπουργού Οικονομικών Γ. Παλαιοκρασσά, χωρίς να υπάρχει η σχετική απόφαση. Με δεδομένο ότι η κυβέρνηση πρόλαβε ακόμα και τον ΟΠΕΚ εκτιμάται ότι η αύξηση έχει καθαρά εισπρακτικό χαρακτήρα.» Με την αύξηση των τιμών και την ερμηνευτική αυτή εκτίμηση το ζήτημα θεωρήθηκε λήξαν. Το ίδιο είχε συμβεί εξάλλου και πριν από τρεις μήνες όταν ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας αμφισβήτησε τον ισολογισμό της ΑΓΕΤ Ηρακλής, με αποτέλεσμα να κατακυλλήσει η μετοχή της για δυο μέρες, να επωφεληθούν οι κατάλληλα πληροφορημένοι και ν' αποκατασταθεί η τάξη με νέα διορθωτική δήλωση αντίθετη της προηγούμενης που έθεσε τέλος στο happening αυτό. Πάλι η *Καθημερινή* είχε επιπλήξει την κυβέρνηση λέγοντας ότι σε παρόμοιες περιπτώσεις επεμβαίνει η εισαγγελία. Και το θέμα εθεωρήθη λήξαν. Στο κάτω-κάτω η δικαιοσύνη έχει πολύ σημαντικότερα καθήκοντα από το να διώκει τέτοιες «αστοχίες». Ευτυχώς που παραμένει «ανεξάρτητη»...

Κάποιος αφελής θα έβλεπε και εδώ μια «μεγάλη απάτη» με κρατική σφραγίδα. Όμως εμείς, επειδή γνωρίζουμε ότι το κράτος και οι αξιωματούχοι του εξ ορισμού δεν υποκύπτουν σε τέτοιους πειρασμούς, προτιμάμε να πιστέψουμε ότι ο Γ. Παλαιοκρασσάς έχει ιδιότητες «επικοινωνίας» με το μέλλον, κάποιου τύπου τηλεπάθεια.

Επίλογος

Αυτά τα τερπνά αλλά καθόλου ωφέλιμα συμβαίνουν στο πρώτο καλοκαίρι της «νέας εποχής». Θα ήταν διασκεδαστικά αν δεν μας αφορούσαν. Είναι πειστικά γιατί τα νιώθουμε στο πετσί μας. Οι συγχωρδίες της εννορηστρωμένης απάτης χαιδεύουν τ' αυτιά μας και διευθύνονται εναλλάξ από τους συμπολιτευόμενους ή αντιπολιτευόμενους μαέστρους. Η μόνη «παραφωνία» είναι οι κραυγές των απεργών στους δρόμους, η κοινωνική ανησυχία και δυσφορία που δεν φαίνεται να κατασιγάζουν. Είναι και η μόνη ελπίδα, τελικά.

ΤΑΣΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΗΣ

Επίκαιρα ζητήματα της Μέσης Εκπαίδευσης

Το τελευταίο διάστημα —με αφορμή την απεργία της ΟΛΜΕ και τα προεδρικά διατάγματα του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων— έχουν έλθει

και πάλι στην επικαιρότητα πάγια και νέα προβλήματα της Μέσης Εκπαίδευσης. Αντι άλλου σχολιασμού, ζητήσαμε από τον Ειδικό Γραμματέα του Διοικητικού Συμβουλίου της ΟΛΜΕ Γιάννη Νικολακόπουλο να απαντήσει σε ορισμένες ερωτήσεις μας. Παραθέτουμε στη συνέχεια τις ερωτήσεις αυτές και τις απαντήσεις του.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πολλοί λένε ότι η απεργία σας ήταν ανεπίκαιρη. Έγινε μέσα στις εξετάσεις των μαθητών και απέναντι σε μια κυβέρνηση που μόλις είχε εκλεγεί. Εσείς τι λέτε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ανεπίκαιρη χαρακτήρισαν την απεργία της ΟΛΜΕ αυτοί που ανοιχτά ή κρυφά με λόγια και με έργα υποστηρίζουν ότι πρέπει να μειωθεί ακόμη περισσότερο το εισόδημα των εργαζομένων, ότι τα κοινωνικά αγαθά —όπως η εκπαίδευση— πρέπει να προσαρμοστούν στους νόμους της αγοράς. Στην πραγματικότητα η διαφωνία τους με τον αγώνα μας είναι πολιτική και... διαρκείας. Διαφωνούσαν, διαφωνούν και θα διαφωνούν με τα αιτήματα και τις μορφές πάλης που χρησιμοποιεί το συνδικαλιστικό μας κίνημα. Για παράδειγμα, όχι μόνο η ηγεσία της ΝΔ, αλλά και του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ —και του Συνασπισμού σήμερα— ήταν —με τον ανάλογο τρόπο κάθε φορά— αντίθετες σε όλους τους μεγάλους αγώνες των καθηγητών. Την πολιτική τους διαφωνία την καλύπτουν με διάφορα επιχειρήματα: πότε με τα μαθήματα που χάνονται, πότε με τις εξετάσεις που κινδυνεύουν, ανάλογα κάθε φορά με το χρόνο που γίνεται η απεργία. Έτσι, με τη δύναμη επηρεασμού που διατηρούν στην κοινή γνώμη, αλλά και μέσα στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, με τη βοήθεια των κατασταλακτικών μηχανισμών του κράτους —τα δικαστήρια έχουν κηρύξει παράνομες όλες τις κρίσιμες απεργίες μας, είτε σε καιρό μαθημάτων, είτε σε καιρό εξετάσεων— πετυχαίνουν τη μη ικανοποίηση των αιτημάτων μας. Ο χαρακτηρισμός της απεργίας μας σαν ανεπίκαιρης σημαίνει, κατά τη γνώμη μου, ότι και τα επείγοντα ζητήματα της εκπαίδευσης που έθεσε η απεργία μας είναι ανεπίκαιρα, δηλαδή ότι η λύση τους μπορεί να αφεθεί για το απώτερο μέλλον ή, ως συνήθως, να παραπεμφθεί στις ελληνικές καλένδες.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ανεξάρτητα από τη στάση των πολιτικών ηγεσιών, ένα μεγάλο τμήμα της κοινής γνώμης έμεινε με την εντύπωση ότι απεργούσατε για τις 18.000 δρχ. το μήνα. Πόσο αληθινό είναι αυτό;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Απεργούσαμε και για τις 18.000 δρχ. Απαιτούσαμε και απαιτούμε την ουσιαστική αύξηση των αποδοχών μας. Είναι προϋπόθεση για θετικές αλλαγές στο χώρο της εκπαίδευσης. Στη αντίθετη περίπτωση, ο καθηγητής θα αναζητά τους όρους ενός ανεκτού επιπέδου διαβίωσης του μέσα από την υπεραπασχόληση. Τα ιδιαίτερα μαθήματα, όπως και άλλες ετεροαπασχολήσεις των καθηγητών, δεν είναι ευχάριστες και... ελεύθερες επιλογές. Είναι αποτέλεσμα της άρνησης του κράτους να παρέχει εκπαίδευση σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε μαθητή και της μακροχρόνιας οικονομικής ανέχειας που έχει επιβάλει στους εκπαιδευτικούς.

Ταυτόχρονα είμαστε οι πρώτοι που διεκδικούμε προοδευτικές εξελίξεις στη

δημόσια εκπαίδευση. Και αυτό είναι φυσικό, αφού είμαστε οι μόνοι που περνάμε το σύνολο της ενεργού ζωής μας μέσα στο χώρο της. Το συμφέρον μας είναι προφανές. Οτιδήποτε θετικό μέτρο έχει παρθεί στο χώρο, προϋπήρξε σαν αγωνιστικό αίτημα του κλάδου μας. Το βασικό μας πρόβλημα είναι πάντοτε να συμπτύξουμε τις απαραίτητες κοινωνικές και πολιτικές συμμαχίες για δραστικές αλλαγές στο σχολείο.

ΕΡΩΤΗΣΗ: *Στα πλαίσια αυτού του στόχου για δραστικές αλλαγές στην εκπαίδευση, τι μπορούν να κάνουν οι εκπαιδευτικοί σήμερα;*

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Εδώ υπάρχουν, κατά τη γνώμη μου, οι μεγαλύτερες αδυναμίες του κινήματός μας. Δεν έχουμε επεξεργαστεί, δεν έχουμε βρει μορφές δράσης που θα παρεμβαίνουν δημιουργικά στο ίδιο το περιεχόμενο της εργασίας μας. Πέρα από ατομικές και επιμέρους συλλογικές προσπάθειες, η συνολική μας εμπειρία είναι φτωχή. Σήμερα όλο και περισσότερο ωριμάζει η ανάγκη να παρέμβουμε με αποφασιστικό τρόπο στο ίδιο το περιεχόμενο της εργασίας μας. Ο προγραμματισμός, ο έλεγχος και οι όροι διεξαγωγής της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να περάσουν στα χέρια των εκπαιδευτικών, των μαθητών και γονιών. Αυτό βέβαια θα αποτελούσε μια ουσιαστική, ριζοσπαστική αλλαγή. Η γραφειοκρατικοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η λήψη των αποφάσεων για καιρία ζητήματά της από κέντρα που είναι ξένα προς τα ενδιαφέροντα της νεολαίας και των εργαζομένων και αντίθετα με τα συμφέροντά τους κάνει, σήμερα, αυτού του τύπου τις αλλαγές αναγκαίες και επικαιρές.

ΕΡΩΤΗΣΗ: *Ας επιστρέψουμε όμως στη συγκεκριμένη απεργία. Ποια συμπεράσματα βγαίνουν, κατά τη γνώμη σου για το συνδικαλιστικό κίνημα;*

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: 1. Η εμπειρία αυτού του αγώνα έδειξε ότι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ίδια την ύπαρξη του συνδικαλιστικού κινήματος σήμερα είναι οι εξής:

α) Τα ζητήματα και οι συμμαχίες να απορρέουν από τις ανάγκες των εργαζομένων και του χώρου εργασίας τους και όχι να προσαρμόζονται στην κατεύθυνση της κυβερνητικής πολιτικής.

β) Οι μορφές πάλης να συσπειρώνουν και να εμπνέουν με την επιμονή και τη δυνατότητα αποτελεσματικότητάς τους, ανεξάρτητα από την εκάστοτε κυβερνητική ανοχή, να μην είναι δηλαδή απεργίες για την τιμή των όπλων.

γ) Η εσωτερική λειτουργία να εξασφαλίζει τη δημοκρατική συλλογική έκφραση της βάσης σε κάθε καμπή του αγώνα.

Σ' αυτή την απεργία εξασφαλιζόταν με συνεχείς Γενικές Συνελεύσεις που μετατρέπονταν σε μορφές πάλης και υπεράσπιζαν το κίνημα από τις διάφορες παρεμβάσεις.

2. Η δυνατότητα του συνδικαλιστικού κινήματος να είναι ένας έγκυρος παράγοντας έκφρασης των λαϊκών συμφερόντων συνδέεται άμεσα με τη διατύπωση επιθετικών αιτημάτων και με ενέργειες που θα απορρέουν από τις ανάγκες των εργαζομένων και τις δυνατότητες δράσης τους. Θα απορρέουν από την ανάγκη να παρεμβαίνει και να ελέγχει ο εργαζόμενος συλλογικά το περιεχόμενο της

εργασίας του και το σύνολο των εργασιακών του σχέσεων και όχι μόνο το ύψος της αμοιβής του.

3. Είναι φανερό ότι η αγωνιστικότητα σαν αρετή, όσο κι αν είναι αναγκαία σήμερα, σίγουρα δεν επαρκεί για την αποτελεσματικότητα του κινήματος. Απαιτείται επιστημονικά προσδιορισμένη στρατηγική, επιτυχής τακτική και ιδεολογικοπολιτική στήριξη του προσανατολισμού, των αιτημάτων του και της δράσης του μέσα από αυτοτελείς μηχανισμούς έρευνας, ενημέρωσης και προπαγάνδας.

4. Η αποδοχή από το συνδικαλιστικό κίνημα της λογικής του «εκσυγχρονισμού» του με βάση την κυβερνητική λογική της ανάπτυξης ή η αποδοχή της ασφυκτικά καθοδηγημένης «επίσημης» κοινωνικής συνείδησης για τα περιθώρια δράσης του θα οδηγήσει ουσιαστικά το συνδικαλιστικό κίνημα στην αυτοκατάργησή του. Το παράδειγμα της ΓΣΕΕ στη χώρα μας, αλλά και ανάλογες διεθνείς εμπειρίες είναι χαρακτηριστικές αυτού του φαινομένου.

5. Τα ίδια τα γεγονότα δείχνουν ότι όλο και λιγότεροι συνδικαλιστικοί αγώνες στις σημερινές συνθήκες θα καταλήγουν με «ανώδυνο» τρόπο σε αμφιλεγόμενους συμβιβασμούς, μέσα στα όρια της «κυβερνητικής νομιμότητας». Οι αγώνες που θα στοχεύουν και θα καταλήγουν σε ουσιαστική ικανοποίηση αιτημάτων θα αναγκάζονται όλο και περισσότερο να βγαίνουν έξω από τα όρια αυτής της «κυβερνητικής νομιμότητας». Υπάρχει σημαντική απεργία που γα μη χαρακτηρίστηκε «παράνομη και καταχρηστική»;

6. Οι δυνάμεις που είναι διατεθειμένες στο συνδικαλιστικό κίνημα να δράσουν σε ταξική κατεύθυνση φαίνονται λίγες και διασπαρμένες σ' όλο το χώρο της αντιπολίτευσης και ιδιαίτερα σ' έναν κόσμο που έχει διαχωρίσει πολιτικά τη θέση του από τα κόμματα της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης ή βρίσκεται ήδη σ' αυτή την πορεία. Οπωσδήποτε οι δυνάμεις αυτές είναι ποσοτικά πολύ μικρότερες από την εμβέλεια που έχουν οι διαθέσιμες αντίστασης στους εργαζόμενους, όπως έδειξε και ο αγώνας των καθηγητών αλλά και άλλων χώρων. Οι πολιτικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτές τις δυνάμεις πηγάζουν κυρίως από πολιτικούς όρους και συγκρούσεις του παρελθόντος και δεν ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα. Είναι ανάγκη να εκφραστούν πρωτοβουλίες στηριγμένες στους *σημερινούς κοινωνικούς και πολιτικούς όρους*, ώστε να διαμορφωθούν και τα αναγκαία συλλογικά σχήματα που θα υπερβαίνουν τις ατομικές και καθ' ομάδες αναλύσεις και πρακτικές.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ένα μήνα μετά την απεργία και μια βδομάδα πριν το άνοιγμα των σχολείων ανακοίνωσε νέα μέτρα με τη μορφή Προεδρικών Διαταγμάτων. Πώς τα σχολιάζετε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τα μέτρα είναι βέβαια γνωστά. Η δημοσιότητα που πήραν οφείλεται στη μεγάλη τους παρέκκλιση από τις ανάγκες της εκπαίδευσης. Η αντίδραση που σημειώθηκε στα μέτρα, ακόμη και από συναινετικές προς την κυβερνητική πολιτική δυνάμεις, δείχνει την αδυναμία του υπουργείου Παιδείας να προχωρήσει έστω και σε στοιχειώδη εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, σ' αυτή τη φάση τουλάχιστον. Σ' αυτό που απέτυχε η οκταετία του ΠΑΣΟΚ με «αντιαυταρχικά» μέτρα θα αποτύχει και η ΝΔ με... αυταρχικά μέτρα! Δεν είναι

κάτι νέο για τη χώρα μας. Αφήνοντας άθικτη την ουσία και τη δομή της εκπαίδευσης, αφήνοντας άθικτους τους παράγοντες που κάνουν αναποτελεσματικό το σχολείο για την πλειοψηφία των νέων, επιδίδεται ο εκάστοτε υπουργός Παιδείας σε πειραματισμούς ανάλογους με την ιδιοσυγκρασία του και τις «τρέχουσες» ανάγκες! Είναι καταπληκτική η ικανότητα των υπουργών να παρακάμπτουν τα προβλήματα που καλούνται πραγματικά να λύσουν και να καταφεύγουν σε σχήματα και ιδεολογήματα με ξένες για την εκπαίδευση αφετηρίες. Τελικά ο υπουργός Παιδείας θα πρέπει να αποφασίσει: Θεωρεί την εκπαίδευση μια χρήσιμη και αναγκαία κοινωνική λειτουργία ή τη θεωρεί κατασταλτικό μηχανισμό; Πώς να σχολιάσουμε το γεγονός ότι εισηγείται, με σύστημα αναφοράς τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη, την καταγραφή των παρεκκλίσεων της νεολαίας; Εμείς οι... παλιότεροι τα έχουμε ξανακούσει τον καιρό της χούντας και έχουμε γευτεί τα αποτελέσματά τους. Και αυτή η εισήγηση του Β. Κοντογιαννόπουλου δείχνει με γλαφυρότατο τρόπο ότι η πολυδιαφημισμένη «νεοφιλελεύθερη ανανέωση» της ΝΔ δεν είναι παρά μια νεοσυντηρητική αναπαλαιώση.

Τα προβλήματα στα σχολεία είναι υπαρκτά και πολλά. Όμως δεν θα μπορέσουν ούτε να τα αγγίξουν, αν δεν αποφασιστούν γενναίες δαπάνες και... αντοχή σε ριζικές δημοκρατικές αλλαγές δομής και περιεχομένου.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των «σχεδίων εκσυγχρονισμού» της Αθήνας

Κεντρική επιδίωξη του νεοσυντηρητισμού σήμερα είναι η διαμόρφωση επενδυτικού κλίματος και η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα, δημιουργώντας μέσω της δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής ευνοϊκούς όρους για τη συγκεντροποίηση και αναπαραγωγή του κεφαλαίου και μεταφέροντας το κόστος στους εργαζόμενους.

Στο σύνολο των μέτρων της καπιταλιστικής ανασυγκρότησης κεντροβαρική θέση κατέχει η προώθηση μεγάλων έργων υποδομής στην Αθήνα και η εφαρμογή πολεοδομικών ρυθμίσεων και προγραμμάτων για επεμβάσεις στην πόλη, που να αναθερμαίνουν την αγορά με αναζωπύρωση του κατασκευαστικού κυκλώματος.

Στο βαθμό που δεν διατίθενται δημόσιοι χρηματοδοτικοί πόροι, ο κύριος μοχλός των σχεδίων είναι η αυτοχρηματοδότηση, γεγονός που προδικάζει μια νέα φάση κερδοσκοπίας στη γη, αλλά και μια νέα φάση οικολογικής κρίσης σε βάρος της δημόσιας γης και των ελεύθερων χώρων. Πιο συγκεκριμένα:

εργασίας του και το σύνολο των εργασιακών του σχέσεων και όχι μόνο το ύψος της αμοιβής του.

3. Είναι φανερό ότι η αγωνιστικότητα σαν αρετή, όσο κι αν είναι αναγκαία σήμερα, σίγουρα δεν επαρκεί για την αποτελεσματικότητα του κινήματος. Απαιτείται επιστημονικά προσδιορισμένη στρατηγική, επιτυχής τακτική και ιδεολογικοπολιτική στήριξη του προσανατολισμού, των αιτημάτων του και της δράσης του μέσα από αυτοτελείς μηχανισμούς έρευνας, ενημέρωσης και προπαγάνδας.

4. Η αποδοχή από το συνδικαλιστικό κίνημα της λογικής του «εκσυγχρονισμού» του με βάση την κυβερνητική λογική της ανάπτυξης ή η αποδοχή της ασφυκτικά καθοδηγημένης «επίσημης» κοινωνικής συνειδησης για τα περιθώρια δράσης του θα οδηγήσει ουσιαστικά το συνδικαλιστικό κίνημα στην αυτοκατάργησή του. Το παράδειγμα της ΓΣΕΕ στη χώρα μας, αλλά και ανάλογες διεθνείς εμπειρίες είναι χαρακτηριστικές αυτού του φαινομένου.

5. Τα ίδια τα γεγονότα δείχνουν ότι όλο και λιγότεροι συνδικαλιστικοί αγώνες στις σημερινές συνθήκες θα καταλήγουν με «ανώδυνο» τρόπο σε αμφιλεγόμενους συμβιβασμούς, μέσα στα όρια της «κυβερνητικής νομιμότητας». Οι αγώνες που θα στοχεύουν και θα καταλήγουν σε ουσιαστική ικανοποίηση αιτημάτων θα αναγκάζονται όλο και περισσότερο να βγαίνουν έξω από τα όρια αυτής της «κυβερνητικής νομιμότητας». Υπάρχει σημαντική απεργία που γα μη χαρακτηρίστηκε «παράνομη και κατάχρηστική»;

6. Οι δυνάμεις που είναι διατεθειμένες στο συνδικαλιστικό κίνημα να δράσουν σε ταξική κατεύθυνση φαίνονται λίγες και διασπαρμένες σ' όλο το χώρο της αντιπολίτευσης και ιδιαίτερα σ' έναν κόσμο που έχει διαχωρίσει πολιτικά τη θέση του από τα κόμματα της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης ή βρίσκεται ήδη σ' αυτή την πορεία. Οπωσδήποτε οι δυνάμεις αυτές είναι ποσοτικά πολύ μικρότερες από την εμβέλεια που έχουν οι διαθέσιμες αντίστασης στους εργαζόμενους, όπως έδειξε και ο αγώνας των καθηγητών αλλά και άλλων χώρων. Οι πολιτικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σ' αυτές τις δυνάμεις ηγάζουν κυρίως από πολιτικούς όρους και συγκρούσεις του παρελθόντος και δεν ανταποκρίνονται στη σημερινή πραγματικότητα. Είναι ανάγκη να εκφραστούν πρωτοβουλίες στηριγμένες στους *σημερινούς κοινωνικούς και πολιτικούς όρους*, ώστε να διαμορφωθούν και τα αναγκαία συλλογικά σχήματα που θα υπερβαίνουν τις ατομικές και καθ' ομάδες αναλύσεις και πρακτικές.

ΕΡΩΤΗΣΗ: *Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ένα μήνα μετά την απεργία και μια βδομάδα πριν το άνοιγμα των σχολείων ανακοίνωσε νέα μέτρα με τη μορφή Προεδρικών Διαταγμάτων. Πώς τα σχολιάζετε;*

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τα μέτρα είναι βέβαια γνωστά. Η δημοσιότητα που πήραν οφείλεται στη μεγάλη τους παρέκκλιση από τις ανάγκες της εκπαίδευσης. Η αντίδραση που σημειώθηκε στα μέτρα, ακόμη και από συναινετικές προς την κυβερνητική πολιτική δυνάμεις, δείχνει την αδυναμία του υπουργείου Παιδείας να προχωρήσει έστω και σε στοιχειώδη εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, σ' αυτή τη φάση τουλάχιστον. Σ' αυτό που απέτυχε η οκταετία του ΠΑΣΟΚ με «αντιαυταρχικά» μέτρα θα αποτύχει και η ΝΔ με... αυταρχικά μέτρα! Δεν είναι

κάτι νέο για τη χώρα μας. Αφήνοντας άθικτη την ουσία και τη δομή της εκπαίδευσης, αφήνοντας άθικτους τους παράγοντες που κάνουν αναποτελεσματικό το σχολείο για την πλειοψηφία των νέων, επιδίδεται ο εκάστοτε υπουργός Παιδείας σε πειραματισμούς ανάλογους με την ιδιοσυγκρασία του και τις «τρέχουσες» ανάγκες! Είναι καταπληκτική η ικανότητα των υπουργών να παρακάμπτουν τα προβλήματα που καλούνται πραγματικά να λύσουν και να καταφεύγουν σε σχήματα και ιδεολογήματα με ξένες για την εκπαίδευση αφετηρίες. Τελικά ο υπουργός Παιδείας θα πρέπει να αποφασίσει: Θεωρεί την εκπαίδευση μια χρήσιμη και αναγκαία κοινωνική λειτουργία ή τη θεωρεί κατασταλτικό μηχανισμό; Πώς να σχολιάσουμε το γεγονός ότι εισηγείται, με σύστημα αναφοράς τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη, την καταγραφή των παρεκκλίσεων της νεολαίας; Εμείς οι... παλιότεροι τα 'χουμε ξανακούσει τον καιρό της χούντας και έχουμε γεντεί τα αποτελέσματά τους. Και αυτή η εισήγηση του Β. Κοντογιαννόπουλου δείχνει με γλαφυρότατο τρόπο ότι η πολυδιαφημισμένη «νεοφιλελεύθερη ανανέωση» της ΝΔ δεν είναι παρά μια νεοσυντηρητική αναπαλαιώση.

Τα προβλήματα στα σχολεία είναι υπαρκτά και πολλά. Όμως δεν θα μπορούσαν ούτε να τα αγγίξουν, αν δεν αποφασιστούν γενναίες δαπάνες και... αντοχή σε ριζικές δημοκρατικές αλλαγές δομής και περιεχομένου.

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις των «σχεδίων εκσυγχρονισμού» της Αθήνας

Κεντρική επιδίωξη του νεοσυντηρητισμού σήμερα είναι η διαμόρφωση επενδυτικού κλίματος και η ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα, δημιουργώντας μέσω της δημοσιονομικής και εισοδηματικής πολιτικής ευνοϊκούς όρους για τη συγκεντροποίηση και αναπαραγωγή του κεφαλαίου και μεταφέροντας το κόστος στους εργαζόμενους.

Στο σύνολο των μέτρων της καπιταλιστικής ανασυγκρότησης κεντροβαρική θέση κατέχει η προώθηση μεγάλων έργων υποδομής στην Αθήνα και η εφαρμογή πολεοδομικών ρυθμίσεων και προγραμμάτων για επεμβάσεις στην πόλη, που να αναθερμαίνουν την αγορά με αναζωπύρωση του κατασκευαστικού κύκλωματος.

Στο βαθμό που δεν διατίθενται δημόσιοι χρηματοδοτικοί πόροι, ο κύριος μοχλός των σχεδίων είναι η αυτοχρηματοδότηση, γεγονός που προδικάζει μια νέα φάση κερδοσκοπίας στη γη, αλλά και μια νέα φάση οικολογικής κρίσης σε βάρος της δημόσιας γης και των ελεύθερων χώρων. Πιο συγκεκριμένα:

Τα έργα που άμεσα βρίσκονται σε εξέλιξη ή έχουν προγραμματιστεί μέχρι το 1993 μέσω του Κοινοτικού πλαισίου στήριξης είναι εκείνα που μπορούν να εκτελεστούν με χρηματοδότηση του αναμικτού Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (οι πληρωμές του ΠΔΕ δεν ξεπερνούν τα 55 δισ. δρχ. σε ετήσια βάση). Οι πόροι αυτοί είναι εξαιρετικά ανεπαρκείς σε σχέση με τις σοβαρές ανάγκες της πόλης για κοινωνικό εξοπλισμό, τεχνική υποδομή, δημόσιες συγκοινωνίες, οικιστικά προγράμματα λαϊκής κατοικίας, αναπλάσεις, αναδασώσεις, πράσινο κλπ., και σε καμιά περίπτωση δεν είναι σε θέση να αναστρέψουν τις τάσεις ραγδαίας περιβαλλοντικής υποβάθμισης που επικρατούν. Επιπλέον ο προσανατολισμός των έργων που έχουν ενταχθεί στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Αττικής, που συγχρηματοδοτείται από τις Δημόσιες Επενδύσεις και τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΟΚ, εξυπηρετεί περισσότερο τις ανάγκες του κεφαλαίου (επέκταση και εκσυγχρονισμός των λιμανιών, κόμβοι, τμήματα οδικών δακτυλίων, προαστιακό τρένο κλπ.), και λιγότερο τοπικά λαϊκά προβλήματα και έργα περιβαλλοντικής εξυγίανσης.

Πέραν των έργων του ΠΔΕ σχεδιάζεται και εξαγγέλλεται σωρεία άλλων έργων που δεν έχουν δημόσια χρηματοδοτική κάλυψη ή μεθοδεύονται πολεοδομικές ρυθμίσεις που θα λειτουργήσουν σαν κίνητρο στο ιδιωτικό κεφάλαιο για επενδύσεις στο χώρο, με τη λογική της αυτοχρηματοδότησης. Σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα εξής:

- Το Μετρό, με δύο νέες γραμμές (Κεραμεικός - Πεντάγωνο και Σεπόλια - Δάφνη), προϋπολογισμού 160 δισ. δρχ.
- Το νέο αεροδρόμιο στα Σπάτα με μεταφορά του Ελληνικού, προϋπολογισμού 170 δισ. δρχ.
- Η ολοκλήρωση του εξωτερικού, οδικού δακτυλίου με προτεραιότητα στην Σταυρού - Ελευσίνας προϋπολογισμού 70 δισ. δρχ.
- Η εκτέλεση τριών γραμμών του προαστιακού τρένου, προϋπολογισμού 120 δισ. δρχ.
- Η κατασκευή κυκλοφοριακών κόμβων, η ζεύξη Περάματος - Σαλαμίνας, η σήραγγα του Υμηττού και άλλα οδικά έργα.
- Η οργάνωση δευτεροβάθμιων διαμερισματικών κέντρων στη δημόσια γη 4.000 στρεμ. του στρατοπέδου Χαϊδαρίου (ΚΕΒΟΠ) και της έκτασης 5.500 στρεμ. που θα ελευθερωθεί από το αεροδρόμιο και τη Βάση του Ελληνικού.
- Η εγκατάσταση διοικητικού κέντρου στο κτήμα Τατοΐου.
- Η εκτέλεση μεγάλων αθλητικών έργων στο Φαληρικό Όρμο και στην ευρύτερη περιοχή του Ολυμπιακού Σταδίου, καθώς και το Ολυμπιακό Χωριό στη θέση Λεκάνας Δ. Αχαρνών, προϋπολογισμού περί τα 60 δισ. δρχ.
- Η οργάνωση διοικητικών επιχειρησιακών και εμπορικών πυρήνων στη ζώνη στενής επιρροής των σημερινών και νέων σταθμών του Μετρό και του προαστιακού τρένου, μέσω καθορισμού Ζωνών Αγοράς Συντελεστή και Ζωνών Ελέγχου Ανάπτυξης.
- Η κατασκευή υπόγειων χώρων στάθμευσης από το ιδιωτικό κατασκευαστικό

κεφάλαιο κάτω από πλατείες, κοινόχρηστους χώρους και ιδιοκτησίες κτιρίων του Δημοσίου και των Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας, με αντάλλαγμα μερίδια της υπόγειας δημόσιας γης.

- Η εκποίηση δημόσιας γης σε ιδιώτες μέσω της διαδικασίας κτηματικών ομολόγων.
- Η παροχή οικονομικών κινήτρων από τον κρατικό προϋπολογισμό σε νέες οικονομικές δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιών, όπως εκθεσιακά συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, γήπεδα γκολφ κλπ.
- Η οικοδόμηση του Ελαιώνα και η σταδιακή μετατροπή του, από ζώνη Βιομηχανίας - Βιοτεχνίας, σε περιοχή συγκέντρωσης χονδρεμπορίου, αποθηκών, γραφείων επιχειρήσεων, πρακτορείων εμπορευματικών μεταφορών και εμπορικών πολυκαταστημάτων, μέσω σημαντικών αυξήσεων στους επιτρεπόμενους Συντελεστές Δόμησης ανάλογα με τη χρήση γης, κ.ά.

Το κεντρικό χαρακτηριστικό όλων αυτών των ρυθμίσεων είναι η εναγώνια αναζήτηση ιδιωτικών επενδύσεων του πολυεθνικού κεφαλαίου που θα αναθερμάνουν τη λειτουργία της αγοράς και θα συντελέσουν στη συγκεντροποίηση του κατασκευαστικού κεφαλαίου, με αντάλλαγμα τη διαχείριση και εκμετάλλευση δημόσιων έργων καθώς και την εκποίηση των ελάχιστων μεγάλων δημόσιων ελεύθερων χώρων που έχουν απομείνει στην Αθήνα.

Οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις του συνόλου των ρυθμίσεων είναι ανυπολόγιστες. Χωρίς μέχρι σήμερα να είναι γνωστό σε ποιο βαθμό οι σχεδιασμοί αυτοί θα βρουν ανταπόκριση από το πολυεθνικό κεφάλαιο, στην υποθετική περίπτωση πραγματοποίησης του συνόλου των προγραμμάτων οι κύριες συνέπειες θα είναι οι εξής:

— Η διόγκωση στο έπακρο της κερδοσκοπίας στη γη και η ραγδαία αύξηση στις τιμές των ακινήτων, διαδικασία που ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη. Άμεσα πληττόμενα από το κερδοσκοπικό μπουμ είναι τα λαϊκά στρώματα που δεν διαθέτουν ιδιοκτησίες στην Αθήνα, με άμεση επίπτωση στην όξυνση του στεγαστικού προβλήματος για σοβαρές ομάδες του πληθυσμού.

— Η τσιμεντοποίηση όσων δημόσιων, ελεύθερων χώρων έχουν απομείνει, αντί να υλοποιείται μια συστηματική πολιτική αύξησης του αστικού και περιαστικού πράσινου.

— Η υπερεκμετάλλευση του χώρου στις περιοχές που προωθούνται μεγάλες επεμβάσεις, όπως στους πόλους αθλητικής υποδομής του Φαλήρου και του Ολυμπιακού Σταδίου και στην ευρύτερη περιοχή Μενιδίου, στα Μεσόγεια λόγω του αεροδρομίου των Σπάτων που ήδη ευνοεί τις συνθήκες αστικοποίησης, στις ζώνες που γειτνιάζουν με σταθμούς Μετρό κλπ.

— Ο οριστικός αποκλεισμός της δυνατότητας διαμόρφωσης ενός μητροπολιτικού πνεύμονα πρασίνου στην περιοχή του Ελαιώνα, που θα συντελούσε σε σημαντικό βαθμό στον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

— Η ενίσχυση της χρήσης του Ι.Χ. στις αστικές μετακινήσεις και η παραπέρα αύξηση στο στόλο των Ι.Χ., σε βάρος της χρήσης των δημόσιων συγκοινωνιακών μέσων.

— Λόγω μη διάθεσης δημόσιων, χρηματοδοτικών πόρων, η συρρίκνωση των κοινωνικών δαπανών που παρέχονται από το Κράτος, ο εκβιασμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για επιβολή δυνητικής τοπικής φορολογίας και η ενδυνάμωση της ιδιωτικοποίησης των κοινωφελών παροχών με απόρροια την κοινωνική πολιτική δυο ταχυτήτων.

— Η όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, όπως εκφράζονται στο χώρο, ανάμεσα στις δυτικές υποβαθμισμένες και στις προαστιακές ζώνες του Λεκανοπεδίου, εξαιτίας της ανυπαρξίας προγραμμάτων κοινωνικού εξοπλισμού, τεχνικής υποδομής και πολιτικής πρασίνου για τις δυτικές περιοχές.

— Η ουσιαστική εγκατάλειψη έργων περιβαλλοντικού εκσυγχρονισμού, όπως είναι το κέντρο βιολογικού καθαρισμού στην Ψυτάλεια, τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, τα έργα επίλυσης του δραματικού προβλήματος επαρκούς υδροδότησης της Αθήνας κλπ.

— Η διαμόρφωση των όρων για μια νέα φάση όξυνσης του αστικού συγκεντρωτισμού στην πρωτεύουσα, σε βάρος μιας πολιτικής ανάπτυξης της περιφέρειας της χώρας κατά προτεραιότητα.

Το σύνολο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων «των σχεδίων εκσυγχρονισμού» της Αθήνας σηματοδοτεί μια νέα φάση οικολογικής κρίσης στο όνομα της αναθέρμανσης της οικονομίας και της τόνωσης της αγοράς, οξύνοντας το πρόβλημα υποβάθμισης της ποιότητας ζωής και τις κοινωνικές ανισότητες και επιδεινώνοντας σε δραματικό βαθμό την ατμοσφαιρική ρύπανση.

Ταυτόχρονα, οι επεμβάσεις αυτού του τύπου στην πόλη, ενώ για γενικότερους λόγους καταμερισμού εργασίας στην ΕΟΚ δεν υπάρχουν εγγυήσεις αναπτυξιακής «διεξόδου» απέναντι στην οικονομική περιθωριοποίηση της χώρας, συντελούν στις διαδικασίες συσσώρευσης και συγκεντροποίησης του κεφαλαίου σε ορισμένους τομείς, όπως είναι οι εμπλεκόμενες δραστηριότητες με το κατασκευαστικό κύκλωμα, το εμπόριο και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις του τομέα των υπηρεσιών. Η ενεργοποίηση του οικοδομικού τομέα ιδιαίτερα σε έργα κλίμακας έχει ήδη φέρει ισχυροποίηση των μεγάλων κατασκευαστικών εταιριών που απασχολούν μηχανικούς σε ωρομίσθια βάση, αλλά και ξένο εργατικό δυναμικό με άθλιες εργασιακές σχέσεις και συνθήκες ζωής.

Παράλληλα βέβαια διατηρούνται σε ισχύ οι μορφές παραγωγής του δομημένου περιβάλλοντος που μέχρι τώρα συνειδητά από την πλευρά της άρχουσας τάξης στήριξαν την οργάνωση της Αθήνας με τα γνωστά αποτελέσματα (αυτοστέγηση, αυθαίρετα, αντιπαροχή με μειωμένους ρυθμούς κλπ.), λόγω της μεγάλης κατάτμησης της γης, των σχέσεων ιδιοκτησίας, που εξακολουθούν να ευνοούν τη μικρή ιδιοκτησία και λόγω της κοινωνικής διαστρωμάτωσης με σχετικά εκτεταμένα μεσαία στρώματα.

Το κεντρικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νέων «σχεδίων εκσυγχρονισμού» της Αθήνας δεν είναι απλά οι προσπάθειες άμβλυνσης με επί μέρους ρυθμίσεις ορισμένων αρνητικών συνεπειών, τακτική που ακολουθείται κατά κόρο από το ΠΑΣΟΚ και το Συνασπισμό, που, σε τελευταία ανάλυση, συναινούν στον καπιταλιστικό εκσυγχρονισμό.

Αντίθετα, η αναγκαία τακτική δεν μπορεί να είναι άλλη από τη συνολική αντιπαράθεση στην καπιταλιστική ανασυγκρότηση από τη σκοπιά της εργατικής τάξης, επιζητώντας συστηματικά τη συγκρότηση ενός ριζοσπαστικού, αντικαπιταλιστικού μετώπου και στα ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής, μια και αποδεδειγμένα αυτά αποτελούν σοβαρό πεδίο αναπαραγωγής και εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης.

Η στήριξη 'αι ενθάρρυνση σ' αυτή τη φάση όλων των πρωτοβουλιών που παίρνονται από οικολογικές ομάδες, επιτροπές κατοίκων, τοπικά περιοδικά και ραδιοσταθμούς για την αναβάθμιση του περιβάλλοντος στην Αθήνα, συγκροτεί κρίσιμη προτεραιότητα για τη ριζοσπαστική Αριστερά, στο βαθμό που ενεργοποιείται στη λαϊκή συνείδηση ότι η οικολογική κρίση αναπαράγεται σαν παράγωγο του καπιταλιστικού συστήματος και στην Ελλάδα και την Αθήνα ιδιαίτερα και ότι μπορεί να ανατραπούν οι τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης στην προοπτική της αντικαπιταλιστικής πάλης και του σοσιαλισμού.

ΘΕΑΝΩ ΓΙΑΛΥΡΗ

Οι πολίτες είναι... φαντάροι χωρίς στολή!

Σεπτέμβριος 1989: Ο Κων. Μητσοτάκης και ο Χ. Φλωράκης αποτιμούν τη μεγάλη συμβολή της κυβέρνησης Τζαννετάκη στην εθνική συμφιλίωση και τη δημοκρατία. Οι φάκελοι έχουν παραδοθεί στην πυρά της «Χαλυβουργικής». Οι νέοι δικαστικοί κώδικες εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης. Η Δεξιά άλλαξε, θα πουν οι αριστεροί εκείνοι που δεν τολμούν να ομολογήσουν στον εαυτό τους πόσο (και πώς) άλλαξαν οι ίδιοι...

Σεπτέμβριος 1990: Ο Δήμος Γατούδης καταδικάζεται σε δυο χρόνια φυλάκιση —όσο και ο... Μελίστας(!)— γιατί αρνήθηκε να γίνει πληροφοριοδότης του Α2 στο στρατό. Αστυνομικοί με αυτόματα εισβάλουν τα χαράματα στα σπίτια της Α. Φιλίνη, μέλους της Εκτελεστικής Επιτροπής του Συνασπισμού («νομότυπα», όμως, έσπευσε να δηλώσει ο Πρόεδρός του) και άλλων τεσσάρων στελεχών του αριστερού χώρου και δημοσιογράφων, των Ανδρέα και Χρήστου Μπίστη, της Πέλλης Κεφαλά και της Λίλης Λεοντίδου. Ο πρωθυπουργός καθησυχάζει εύκολα τις ανησυχίες του Χ. Φλωράκη υποσχόμενος ότι στο εξής οι (αντι)τρομοκρατικές επιχειρήσεις θα στρέφονται μόνο εναντίον... ακροαριστερών! Παρόλα αυτά, ορισμένοι ξεροκέφαλοι απεργοί, την αμέσως επόμενη μέρα, επιμένουν να χτυπούν εξακολουθητικά τα κεφάλια τους στα γκλομπ των ΜΑΤ. Και κάποιοι αμετανόητα καχύποπτοι, όπως επί παραδείγματι ο Μ.Ν. Ράπτης, επιμένουν να μην κατανοούν ότι οι ασφαλίτες που παρακολουθούν τη συνέντευξή τους στον Τύπο βρίσκονται εκεί για να τους... προστατεύσουν!

Με την έκρηξη των απεργιακών αγώνων οι δημοκρατικές ελευθερίες βυθίστη-

καν στο χειρότερο «μπλάκ-άουτ» που γνώρισε η χώρα ύστερα από την μεταπολίτευση. Η εξοντωτική λιτότητα δεν μπορεί παρά να σέρνει πίσω της την κρατική καταστολή, όπως δεν μπορεί κανείς παρά να σέρνει πίσω του την σκιά του.

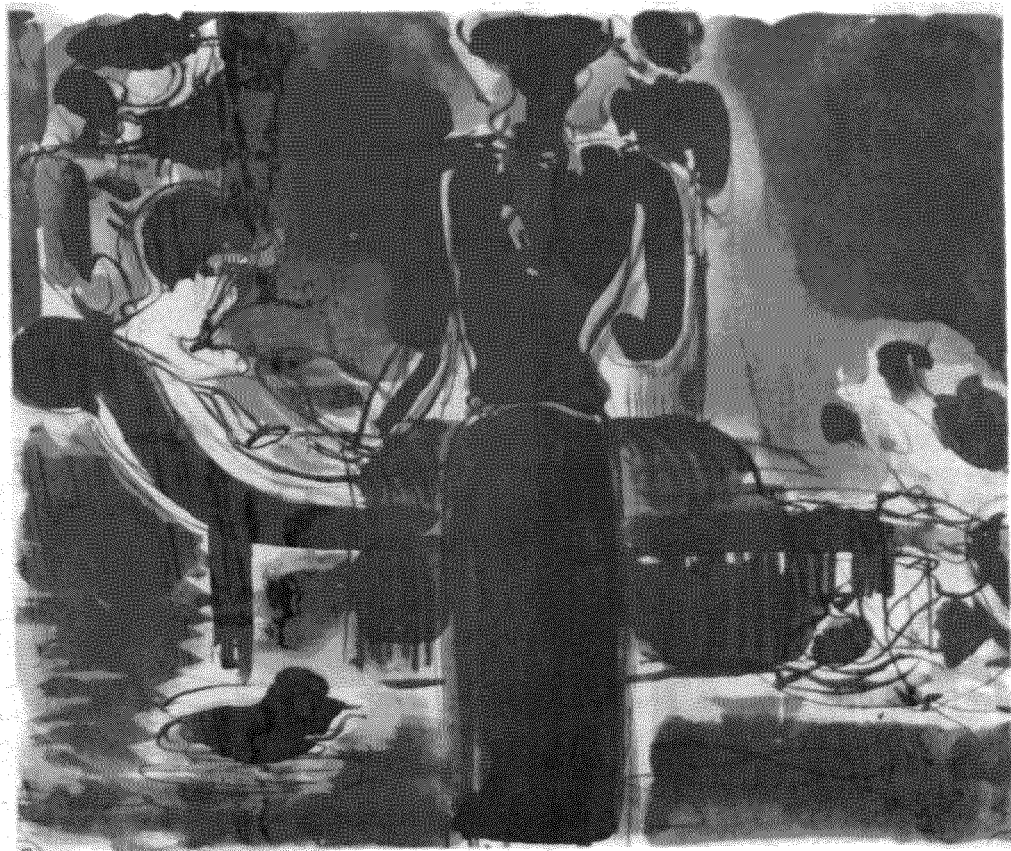
Αλλά η τρομοκρατία δεν εξαντλείται στην οργανωμένη εξωοικονομική βία του κρατικού μηχανισμού. Ο τρόμος, η γενικευμένη ανασφάλεια, βιώνονται καθημερινά από τα λαϊκά στρώματα. Από τον άνεργο που καλείται να καταβάλλει το 7% των γλίσχρων «εισοδημάτων» του από τα σενάρια του ΕΛΚΕΠΑ, φορολογούμενος σαν... ελεύθερος επαγγελματίας (!), μέχρι τον εργαζόμενο που ξαφνικά βλέπει πως πρέπει να δουλέψει άλλα 5 χρόνια για να πάρει μια σύνταξη πείνας. Αλλά κι από τον μαθητή που ένα πρωί βρίσκεται πρόσωπο με πρόσωπο με τον ίδιο τον υφυπουργό Παιδείας ο οποίος τον επιπλήττει για το μήκος της κόμης του. Ακόμα κι από τον οδηγό ΙΧ που τρέμει στην ιδέα ότι θα πληρώσει 41.300 δραχμές αν αφαιρεθεί κάποια στιγμή και μπει στη λωρίδα των λεωφορείων ή αν κάνει το φριχτό λάθος να μην φοράει ζώνη ασφαλείας στην μποτιλιαρισμένη Πλατεία Ομονοίας. Τι κι αν δεν θέτει σε κίνδυνο τη ζωή των άλλων; Θέτει τη δική του. Τη δική του, τρόπος του λέγειν. Το κράτος τον θέλει να του δουλεύει μέχρι τα 65 του, με ποιο δικαίωμα, λοιπόν, θα πάει να σκοτωθεί στα 30 του; Ποιος ξέρει... Αύριο ίσως πληρώνουν πρόστιμο κι όσοι δεν έχουν μαζί τους ομπρέλα τό χειμώνα ή όσοι δεν φορούν καπελάκι για την ηλίαση το καλοκαίρι...

Όσο κι αν η βαρβαρότητα της σημερινής κυβέρνησης δεν έχει προηγούμενο στα μεταπολιτευτικά χρόνια, ωστόσο δεν είναι άμοιρες ευθυνών οι ηγεσίες της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης. Όχι μόνο γιατί με την κυβέρνηση Τζαννετάκη και την Οικουμενική πρόσφεραν εφελήτρια στη ΝΔ στο δρόμο της προς την εξουσία, αλλά και γιατί επωμίσθηκαν άμεσα ευθύνες για αυταρχικά μέτρα εναντίον απεργιών και καταλήψεων στη διάρκεια της κυβέρνησης Ζολώτα. Ποιος μπορεί να ξεχάσει, αλήθεια, ότι ο Α. Παπανδρέου υπερφαλάγγιζε τον Κ. Μητσοτάκη σε αντιαπεργιακούς λιβέλλους, ενώ ο υπουργός του Συνασπισμού Θ. Κατριβάνο υπέγραφε φύλλα πολιτικής επιστράτευσης των απεργών στους ΟΤΑ;

Κυρίως, όμως, οι πολιτικές ευθύνες τους βρίσκονται στον αφοπλισμό του δημοκρατικού λαϊκού κινήματος. Γιατί οι ηγεσίες του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού δεν πάλευαν για τη δημοκρατία, αλλά για τη συναίνεση. Δεν αγωνίζονταν για τα δημοκρατικά δικαιώματα που έχει ανάγκη η εργατική τάξη στην πάλη της εναντίον της αστικής κοινωνίας, αλλά για ένα συναινετικό μοίρασμα της πίτας, αυτής της ίδιας της αστικής εξουσίας.

Ωστόσο η πολιτική της «σιδερένιας φτέρνας» που ακολουθεί η σημερινή κυβέρνηση μπορεί να αποδειχθεί «αχιλλείος φτέρνα» της. Ένα νέο δημοκρατικό κίνημα, με βαθύτερο κοινωνικό περιεχόμενο, αρχίζει αχνά να διαγράφεται στον ορίζοντα. Αυτή τη φορά δεν μπορεί, από τα ίδια τα πράγματα, να στρέφεται εναντίον κάποιου «παρακράτους». Ο αυταρχισμός συνδέεται πλέον αναπόσπαστα με την ίδια την καπιταλιστική ανασυγκρότηση και μπορεί να ανατραπεί μόνο μαζί της.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

OSKAR SCHLEMMER: *Τέσσερις μορφές και ανάκλιτρο*. 1931.